

Europa is geen eiland en ook niet het centrum van de wereld

Groenboek nog te groen

Marten Renes

De Europese Commissie heeft op 13 oktober een Groenboek voor de Europese accountantsmarkt gelanceerd. Het Groenboek is bedoeld om geen enkele discussie uit de weg te gaan over de mogelijk negatieve rol van accountants in de financiële crisis. De Commissie stelt interessante vragen, waarover mooie debatten kunnen worden gevoerd. Het heeft echter weinig te maken met de realiteit. Europa is geen eiland.

Het Europese Groenboek heeft veel weg van de verdeling van Afrika in de 19e eeuw door de Europese koloniale grootmachten: pak een liniaal en trek grenzen zonder enig historisch of geografisch besef. Hoewel de Commissie een open discussie probeert te starten, lijkt het of de Commissie meerdere stellingen al heeft ingenomen. De algehele teneur lijkt te zijn dat de Commissie nu al vindt dat het accountantsland op de schop moet. En diep ook. Wat ik echter mis in het Groenboek is een visie. Tenzij 'angst' een visie is. Wat ik ook mis, is een heldere kijk op de hedendaagse wereld. Tenzij 'het einde van de straat' ver genoeg is voor ons wereldbeeld. Ter onderbouwing wijs ik op drie aspecten die binnen het Groenboek geen rol lijken te spelen.

Europa niet meer middelpunt

Ten eerste lijkt de Commissie te denken dat Europa nog steeds het middelpunt is van de wereld en dat deze wereld vanuit Brussel maakbaar is. Niets is minder waar. De wereldeconomie is mondiaal en wordt steeds mondialer. De economie is niet meer plaatsgebonden, noch de spelers binnen die economie. Nederlanders, evenals andere Europeanen, zijn trots op 'hun' multinationals. Deze bedrijven hebben hun hoofdkantoor binnen Europa. Een deel van deze bedrijven heeft echter meerdere 'hoofdkantoren' ingericht. Overnacht kunnen deze bedrijven hun hoofdkantoor verplaatsen naar Azië of Amerika als hen dat uitkomt. Dat is het probleem met wereldspelers. Die denken niet meer lokaal. De opkomst van landen als China, India, Brazilië en Rusland is niet meer te stuiten. Al deze landen hebben een gigantische thuismarkt, die daar-

mee een serieuze bedreiging vormen voor Europa als toonaangevende economie.

De mythe van de vrije markt

Ten tweede is ook de gedachte dat de financiële markten worden bepaald door de vrije markt van vraag en aanbod achterhaald. Als de financiële crisis iets heeft laten zien, dan is het dat de markten deels gemaakt worden door de groot-

'In het krachtenveld binnen de gehele financiële wereld is de rol die accountants spelen niet zo groot.'

ste partijen in de wereld. Daarbij wordt handig gebruik gemaakt van de verschillen in regels. Denk aan de huidige valuta-'oorlog', de grillige grondstofprijzen, het gebruik van de verschillen in short covering-regels. Zolang niet alle landen in de wereld dezelfde regels hanteren, maken grote marktpartijen gebruik van de verschillen en 'manipuleren' zo de markten.

Waarde financiële gegevens en een accountantsverklaring (1)

Om een voorbeeld te geven. Recent presenteert Philips gunstige cijfers, maar geeft een winstwaarschuwing. De koers daalt vervolgens 4%. Juist de winstwaarschuwing wordt door de financiële markten gewaardeerd, maar dat is bij uitstek niet het werkerrein van de controlerende accountant.

Computergestuurde handel

Ten derde is de wereldhandel in financiële instrumenten vandaag de dag voornamelijk computergestuurd. Handel gaat razendsnel, waarbij de computers continu op zoek zijn naar de beste koopjes. Tekenend is dat minder dan 10% van de ingeleigde orders per dag daadwerkelijk wordt uitgevoerd, terwijl alle ingeleigde orders wel bijdragen aan de zogenaamde vaststelling van de marktprijs. Traditionele day traders die op basis van financiële gegevens opereren, zijn in een paar jaar tijd zo goed als uitgestorven.

Waarde financiële gegevens en accountantsverklaring

In het krachtenveld binnen de gehele financiële wereld is de rol die accountants spelen niet zo groot als de Commissie suggereert. Daarbij is de rol van de Europese accountant nog kleiner, want die rol is lokaal, en deze rol wordt naar alle waarschijnlijkheid steeds kleiner. Europa legt het namelijk in aantallen af tegen (toekomstige) grootmachten als China, India en VS, die gezamenlijk de helft van de wereldbevolking hebben. Ik zou nu kunnen eindigen met de stelling: 'Waar maakt de Europese Commissie zich eigenlijk druk om?', maar dat is te makkelijk.

De Commissie stelt namelijk wel een aantal interessante voorvragen:

- wat is de waarde van financiële gegevens?; en
- wat is de waarde van de accountantsverklaring?

Zolang de regels wereldwijd verschillen, zullen de financiële markten gebruik maken van deze verschillen. Zolang de hedendaagse regels het mogelijk maken om lucht te creëren, zowel negatieve lucht (= te lage waarde) als positieve lucht (= te hoge waarde), zal er altijd basis zijn voor wantrouwen. Accountants spelen daarbij een beperkte rol. Zolang de regels wereldwijd niet worden aangepast, is het weinig

Waarde financiële gegevens en een accountantsverklaring (2)

Een ander voorbeeld. De financiële crisis is eigenlijk een vertrouwenscrisis. Banken vertrouwen elkaars producten niet meer en de marktwaarde van verschillende financiële instrumenten zakt in. Op basis van IFRS moeten de financiële instrumenten wel tegen deze marktwaarde gewaardeerd worden, waardoor er een te lage waarde in de boeken komt.

De accountants hebben niet de mogelijkheid om een reëlere waarde op te nemen in de financiële gegevens. Wat is dan realiteit en wat is dan de waarde van deze gegevens?

zinnig om het accountantslandschap binnen Europa om te gooien.

Is het verder dan allemaal goed binnen de Europese accountantswereld? Nee, dat nou ook weer niet.

In de eerste plaats mist de Europese accountant goed gereedschap en zonder hamer kun je niet timmeren. Weliswaar is IFRS binnen de hele Europese Unie opgelegd, maar de uitleg van IFRS is voorbehouden aan nationale rechters.

In Nederland is bijvoorbeeld door de rechtspraak het inzietsvereiste van Titel 9 aan IFRS gekoppeld, terwijl in IFRS toch echt wordt gerefereerd aan het getrouwe beeld. Onderwerp IFRS aan Europese rechtspraak of zelfs aan mondiale rechtspraak. Dat zorgt voor een eenduidige uitleg van de regels, waardoor Europese accountants ook daadwerkelijk binnen de hele Unie (of verder) kunnen werken. Verruim het aantal ondernemingen dat de jaarrekening volgens IFRS moet inrichten. Verplicht IFRS ook voor eenvoudige jaarrekeningen, zeker voor beursgenoteerde ondernemingen. Dat zijn simpele manieren om de verschillen in regels weg te nemen en een beter beeld te krijgen van de financiële markten dan nu het geval is. Deze relatief eenvoudige stappen kunnen al veel teweegbrengen.

Kwaliteit

In de tweede plaats heerst binnen de accountantswereld nu nog een gebrek aan

kwaliteit. Kwaliteit wordt voornamelijk bepaald door tijd en ervaring. Niet alle controlerende accountants hebben daadwerkelijk genoeg controlerende ervaring en ook ontbreekt het met enige regelmaat aan tijd om de werkzaamheden goed uit te voeren. Sinds enkele jaren zijn binnen de hele Europese Unie instanties aangeesteld om juist op deze punten toezicht te houden. Dit lijkt nu al vruchten af te werpen.

Het is dus te vroeg om dit toezicht als inadequate te bestempelen. Het is daarmee te vroeg om verdere en ook onomkeerbare processen in gang te zetten.

Ik vind het ook te vroeg om de aandacht te vestigen op de omvang van de Big Four. Het zijn de mondiale ondernemingen die de Big Four in stand houden. Daarbij gaat het natuurlijk om het mondiale netwerk en de mondiale ervaring. Maar minstens zo belangrijk is het aspect van de zekerheid. Dan heb ik het niet over de zekerheid van de accountantsverklaring, maar over de zekerheid van het bestuur van een onderneming dat ze zich kunnen verschuilen achter één van de grootste kan-

'Niet alle controlerende accountants hebben daadwerkelijk genoeg controlerende ervaring.'

toren als het mis gaat. Het hedendaagse kapitalisme heeft namelijk geleid tot een aansprakelijkheidsmaatschappij. En bij slecht weer kun je beter schuilen onder één van de grootste bomen, dan onder een twijgje. De Commissie kan dit gedrag niet veranderen door aanpassing van de regelgeving voor de Big Four.

Onafhankelijkheid

Dat de onafhankelijkheid van de accountant in het geding is, is hooguit ten dele waar. Niemand gaat naar zijn werk om de boel eens lekker te verprutsen. Het is waar dat allerlei commerciële belangen kunnen meespelen bij een accountantscontrole. De enige manier om dat geheel te ondervangen, is het instellen van staatsaccountants. Ook hier vind ik dat

Europa eerst de uitkomsten van het werk van toezichthouders in Europa moet afwachten. Pas dan is te bepalen of het toezicht op dit punt faalt.

Van too big to fail naar too small to survive?

Overigens blijven de commerciële belangen meespelen bij accountantscontroles als de controlepraktijk losgekoppeld wordt. Dan ga je al snel van 'too big to fail' naar 'too small to survive'. Het maximaleren van de omzet van één controlecliënt is in de praktijk onwenselijk. Het zou kunnen leiden tot het verminderen van de controlewerkzaamheden, omdat anders de omzet te hoog wordt. Het kan ook bezwaarlijk zijn voor de kleinere controlepraktijken. Er moet altijd gekeken worden naar de feitelijke onafhankelijkheid en niet naar een schijnafhankelijkheid.

Samengevat, laat eerst de toezichthouders in Europa hun werk voortzetten. Verbreed de werking van IFRS en pas deze eenduidig toe binnen de hele Europese Unie. Zie Europa niet als een eiland of het centrum van de wereld. We zijn geen eiland en wellicht niets meer dan een dwergstaat in een nieuwe wereldorde. Bestudeer wel de werkelijke waarde van de financiële gegevens en de daaraan gekoppelde accountantsverklaring. An

Marten Renes is als compliance adviseur verbonden aan FPLC en als advocaat verbonden aan Westvrijzel.